

bonum est finis appetitivi motus qui est prosecutio; ita malum est finis appetitivi motus qui est fuga; sicut enim aliquis volens obtinere bonum, prosequitur ipsum, ita aliquis volens carere malo, fugit ab ipso; et sicut delectatio est fructio boni, ita tristitia est quedam malitia, secundum quam animus opprimitur a malo. Et ideo ex hoc quod homo repudiat tristitiam, inducitur ad multa facienda per quæ tristitiam repellat vel ad quæ tristitia inclinat. Sic ergo quia invidia est tristitia alienæ gloriæ, inquantum apprehenditur ut quoddam malum, consequens est ut homo ex invidia tendat ad aliqua inordinate facienda contra proximum; et secundum hoc est invidia vitium capitale. In hoc autem conatu invidiæ est aliquid tamquam principium, et aliquid tamquam terminus. Principium quidem est ut aliquis excludat gloriam alterius, quæ eum contristat; quod quidem fit diminuendo bona ejus, sive mala de eo dicendo et latenter, quod fit per *susurrationem*, et manifeste, quod fit per *detractionem*. Terminus autem hujus conatus potest considerari dupliciter. Uno quidem modo respectu ejus cui invidet; et sic motus invidiæ interdum terminatur ad *odium*, scilicet ut homo non solum tristetur de superexcellentiâ alterius, sed ulterius velit simpliciter mala ejus. Alio vero modo terminus hujus conatus potest accipi ex parte ipsius invidentis; qui si quidem possit consequi finem intentum, ut diminuat gloriam proximi, gaudet; et sic ponitur filia invidiæ *exultatio in adversis*. Si autem non possit consequi stium propositum, ut scilicet impediat gloriam proximi, tristatur; et sic ponitur filia invidiæ *afflictio in prosperis*.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Gregorius dicit (XXXI Moralium, loc. cit. in arg. 3), superbia communis mater est omnium vitiorum; unde per hoc quod invidia est filia superbiæ non excluditur quin invidia sit vitium capitale.

AD SECUNDUM dicendum, quod tristitia etsi sit terminus in exequendo, est tamen primum in intentione, inquantum scilicet ex fuga tristitiæ multi alii motus procedunt.

AD TERTIUM dicendum, quod nihil prohibet eadem vitia ex diversis vitiiis secundum diversas rationes oriri. Odium ergo nascitur ex ira secundum quod ille qui ad iram provocavit, læsionem intulit; ex invidia autem secundum quod ejus bonum cui invidetur, apprehenditur ut impeditivum propriæ excellentiæ. Similiter etiã susurratio et detractio et exultatio in adversis oriuntur ex odio inquantum diminuit omne bonum et procurat omne malum sui inimici; hæc ex invidia proveniunt secundum solam rationem removendi excellentiam. Afflictio autem in prosperis est aliquo modo ipsa invidia, et quodammodo filia ejus; secundum enim quod aliquis tristatur de prosperis alicujus inquantum adversantur singulari excellentiæ alicujus, sic est ipsa invidia; secundum vero quod aliquis tris-

tatur de prosperis alicujus ea ratione quia eveniunt contra suum conatum ad impediendum ea, sic est filia invidiæ.

QUÆSTIO XI

DE ACCIDIA

(In quatuor articulos divisa.)

Primo enim quæritur, utrum accidia sit peccatum; 2° utrum accidia sit peccatum speciale; 3° utrum sit peccatum mortale; 4° utrum sit peccatum capitale.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum accidia sit peccatum.* (II-II part., quæst. xxxv, art. 1.)

Quæstio est de accidia; et primo quæritur, utrum accidia sit peccatum. Et videtur quod non. Virtus enim et peccatum, cum sint contraria, sunt in eodem genere. Sed virtus est in genere amoris; dicit enim Augustinus (in lib. de moribus Ecclesiæ, cap. xv, et XV de Civitate Dei), quod virtus est ordo amoris. Cum ergo accidia non sit in genere amoris, sed magis sit tristitia quædam, ut Damascenus dicit (lib. II orthod. Fidei, cap. xiv), videtur quod accidia non sit peccatum.

2. Præterea, in Psalm. cvi, super 3: *Confitemini*, ponit Glossa (August. super illud, *Confiteantur Domino miserationes ejus*), quatuor tentationes, quæ sunt error, difficultas vincendarum concupiscentiarum, tædium, et tempestas sæculi. Sed error et difficultas et tempestas sæculi non sunt peccata. Ergo nec tædium quod est accidia, est peccatum.

3. Præterea, omne peccatum est ab homine, secundum illud Osee penult. 9: *Perditio tua ex te, Israel*. Sed accidia, cum sit quædam tristitia, non est ab homine; quia II ad Corinth. 9, super illud, *Non ex tristitia aut ex necessitate*, dicit Glossa (ordinaria ex August. super illud; *Hilarem datorem*): *Si cum tristitia facis, fit de te, non tu tamen facis*. Ergo accidia non est peccatum.

4. Præterea, non potest contingere quod actus sit simul meritorius et peccatum. Sed aliquis actus cum accidia factus est meritorius; puta, cum aliquis ex voto vel obedientia jejunit; et tamen jejunium ipsum contristat; et sic est ibi accidia, quæ est tristitia de bono spirituali virtutis. Ergo accidia non semper est peccatum.

5. Præterea, Damascenus dicit (in II lib., cap. xiv), quod accidia est tristitia aggravans. Sed aggravatio magis videtur esse poena quam culpa. Ergo accidia non est peccatum, sed magis poena.

6. Præterea, accidia videtur esse tristitia vel tædium interni boni, de quo dicitur in Glossa (ordin. ex August.) super illud Ps. cvi: *Omnem escam abominata est anima eorum*. Si ergo accidia sit peccatum, aut est peccatum quia non accipit spirituale bonum, aut quia eo spreto accipit corporale bonum. Sed non potest esse peccatum quia non accipit spirituale bonum; quia non accipere non est actus sed privatio quædam; omnis autem laus et vituperium sequitur aliquem actum, ut Philosophus dicit in I Ethic. (cap. xii); vituperium autem peccato debetur. Restat ergo, si accidia sit peccatum, quod sit peccatum quia prosequitur aliquod corporale bonum spirituali contempto. Sed prosecutio boni videtur pertinere ad concupiscibilem. Ergo videtur quod accidia sit in concupiscibili, cum magis videatur ad irascibilem pertinere.

7. Præterea, Gregorius dicit (XI Moral.), quod accidia est interna mentis tristitia, per quam quis minus devote orat aut psallit. Sed non est in potestate hominis quod devote orat. Ergo non est in potestate hominis quod accidiam vitet. Accidia ergo non est peccatum; quia nullus peccat in eo quod vitare non potest.

8. Præterea, Damascenus (in II lib., cap. xiv) ponit accidiam speciem quamdam tristitiæ, quæ est una de quatuor passionibus. Sed passiones non sunt peccata, quia secundum eas nec laudamur nec vituperamur. Ergo accidia non est peccatum.

9. Præterea, illud quod eligit sapiens non est peccatum. Sed accidiam sive tristitiam eligit sapiens: dicitur enim Eccle., vii, 5, quod *cor sapientis ubi tristitia*. Ergo accidia sive tristitia non est peccatum.

10. Præterea, illud quod Deus remunerat, non est peccatum. Sed Deus tristitiam remunerat; dicitur enim Malach., iii, 14, ex persona malorum: *Quod emolumentum habuimus, quia custodiimus præcepta ejus, et ambulavimus tristes coram eo*? Ergo accidia sive tristitia non est peccatum.

Sed contra est quod Gregorius (XXXI Moral., cap. xxxvii, parum a princ.), accidiam inter alia peccata connumerat; et similiter Isidorus (in libro de summo Bono).

Respondeo dicendum, quod, sicut ex Damasceno (lib. II, cap. xiv) patet, accidia tristitia quædam est; unde Gregorius in Moralibus (lib. XXXI, cap. xxxi in antiquis, et xvii in novis exemp.), loco accidiæ quandoque ponit tristitiam. Objectum autem tristitiæ est malum præsens, ut Damascenus dicit (loc. cit.). Sicut autem est duplex bonum, unum quod est vere bonum, et aliud quod est apparens bonum, propter hoc quod est secundum quid bonum (non enim est vere bonum quod non est simpliciter bonum), ita etiam est duplex malum; quoddam quod est vere et simpliciter malum, et quoddam quod est apparens

et secundum quid malum, et simpliciter est vere bonum. Sicut ergo amor et concupiscentia et delectatio quæ sunt de vero bono sunt laudabilia; quæ autem sunt apparenti bono et non vere bono sunt vituperabilia; ita etiam odium, fastidium et tristitia quæ sunt de eo quod est vere malum, sunt laudabilia; quæ autem sunt de eo quod est secundum quid vel apparens bonum et simpliciter malum, sunt vituperabilia et peccata. Accidia autem est tædium vel tristitia boni spiritualis et interni, ut Augustinus dicit super illud Psalm. cvi: *Omnem escam abominata est anima eorum*. Et ideo cum internum et spirituale bonum sit vere bonum, et non possit esse malum nisi apparens, inquantum scilicet contrariatur carnalibus desideriis, manifestum est quod accidia, cum sit tristitia, potest dupliciter considerari; uno modo secundum quod est actus appetitus sensitivi; alio modo secundum quod est actus appetitus intellectivi, qui est voluntas. Omnia enim hujusmodi affectionum nomina, secundum quidem quod sunt actus appetitus sensitivi, passiones quædam sunt; secundum vero quod sunt actus appetitus intellectivi, sunt simplices motus voluntatis. Peccatum autem per se et proprie est in voluntate, ut dicit Augustinus (de duabus Animabus cap. x et xi). Et ideo (si accidia nomen actum voluntatis refugientis internum et spirituale bonum, potest habere perfectam rationem peccati; si vero accipiatur prout est actus appetitus sensitivi, non habet rationem peccati nisi ex voluntate, inquantum scilicet talis motus potest a voluntate prohiberi; unde si non prohibetur, habet aliquam rationem peccati, sed imperfectam.

Ad PRIMUM ergo dicendum, quod amor est principium omnium affectionum, ut patet per Augustinum (XIV de Civit. Dei, cap. vii, viii et ix); et ideo cum dicitur quod virtus est ordo amoris, est prædicatio per causam, non per essentiam; non enim omnis virtus essentialiter est amor, sed omnis affectio virtutis derivatur ex aliquo amore ordinato; et similiter omnis affectio peccati derivatur ab aliquo inordinato amore.

Ad SECUNDUM dicendum, quod ille modus argumentandi non est efficax. Non enim oportet ut quidquid prædicatur de uno dividendum aliquod commune, prædicetur etiam de aliis; illa enim quæ connumerantur ad invicem ut dividenda aliquod commune, in illo communi conveniunt; non autem necesse est quod in quolibet alio. Unde illa quatuor conveniunt in hoc communi quod est tentatio. Nihil autem prohibet quin unum eorum sit peccatum, et alia non sint peccata; sicut etiam tentatio quæ est a carne, non est sine peccato; tentatio autem quæ est ab hoste, potest esse omnino sine peccato.

Ad TERTIUM dicendum, quod actus qui fiunt ex tristitia vel timore sunt mixti ex voluntario et involuntario, ut dicitur in III Ethic. (cap. i, non remote a princ.); et inquantum habent de involuntario, non sunt ex nobis; nam ipse modus tristitiæ est ex nobis.

AD QUARTUM dicendum, quod nihil prohibet aliquod opus secundum se consideratum esse tristabile, quod tamen est delectabile secundum quod refertur ad servitium Dei; unde etiam martyres dicuntur in lacrymis seminasse, ut Augustinus exponit (in expositione epistolæ ad Gal., cap. vi, a med.). Nec illa tristitia passionis est accidia, quia non est de interiori bono, sed de exteriori malo; de interiori enim bono martyres gaudebant; et tanto illud gaudium erat magis meritorium, quanto exteriorius malum erat magis contristans. Et similiter si aliquis voluntariæ implens obedientiam vel præceptum, tristetur de aliquo opere afflictivo vel laborioso; tristitia talis non est accidia, quia non est de interiori bono, sed de exteriori malo.

AD QUINTUM dicendum, quod tristitia dicitur esse aggravans, inquantum opprimit affectum, ne insurgat ad operandum; et secundum hoc aggravatio tristitiæ in bonis, magis habet rationem culpæ quam pœnæ; quia ejus principium est ex nobis.

AD SEXTUM dicendum, quod irascibilis et concupiscibilis non distinguuntur secundum prosecutionem et fugam, quia ejusdem potentie est prosequi bonum et fugere malum oppositum; sed distinguuntur secundum hoc quod ad irascibilem pertinet prosecutio vel fuga boni vel mali ardui; ad concupiscibilem vero prosecutio vel fuga boni absolute. Et secundum hoc, sicut spes et timor pertinent ad irascibilem, ita gaudium et tristitia pertinent ad concupiscibilem; unde accidia, secundum quod est in appetitu sensitivo, est in concupiscibili. Nec tamen oportet quod accidia non sit peccatum ex eo quod refugit bonum spirituale; tum quia ipsa fuga est quidam motus appetitivus, et non est privatio sola; tum quia etiamsi esset privatio sola, quæ est non accipere spirituale bonum, hoc etiam posset habere rationem culpæ. Et sic dicitur tunc peccatum omissionis.

AD SEPTIMUM dicendum, quod devotio hominis est a Deo; sed secundum quod homo potest se disponere ad devotionem habendam, vel etiam devotionem impedire, secundum hoc in devotio est peccatum; licet in auctoritate inducta non dicatur quod accidia sit indevotio, sed quod ex ea procedat.

AD OCTAVUM dicendum, quod Damascenus non loquitur de accidia secundum quod est peccatum, prout scilicet est tristitia de bono spirituali interno; sed universaliter, prout est de quocumque malo; et ideo loquitur de accidia secundum quod est species passionis, et secundum quod est peccatum.

AD NONUM et AD DECIMUM dicendum, quod rationes illæ procedunt de tristitia ejus quod est malum simpliciter, quæ laudabilis est.

ARTICULUS II. — *Utrum accidia sit speciale peccatum.*

(II-II part., quæst. xxxv, art. 2.)

Secundo queritur, utrum accidia sit speciale peccatum. Et videtur quod non. Accidia enim, cum sit tristitia, delectationi

opponitur. Sed delectatio non est specialis virtus; quilibet enim virtuosus delectatur in actu propriæ virtutis, ut patet in I Ethic. (cap. viii a med.). Ergo tristitia de bono spirituali non est peccatum speciale.

2. Præterea, illud quod consequitur ad omne peccatum, non est speciale peccatum. Sed tristitia spiritualis boni consequitur ad omne peccatum; unicuique enim est tristabile quod est sibi contrarium. Cuilibet enim peccato contrariatur aliquod spirituale bonum virtutis. Ergo accidia non est speciale peccatum.

3. Sed dicendum, quod accidia tristatur de bono spirituali sub speciali ratione, inquantum scilicet est impeditivum corporalis quietis. — Sed contra, appetere corporalem quietem pertinet ad vitia carnalia. Ejusdem autem rationis est appetere aliquid et tristari de ejus impedito. Si ergo accidia non sit speciale peccatum nisi quia est impeditiva corporalis quietis, sequeretur quod accidia sit peccatum veniale; cum tamen Gregorius ponat accidiam inter peccata spiritualia, ut patet in XXXI Moral. (cap. xxxi in antiquis exemp., in novis cap. xvii). Non ergo accidia est speciale peccatum.

Sed contra est quod Gregorius (XXXI Moral., ut sup.), connumerat ipsam aliis peccatis. Ergo est speciale peccatum.

Respondeo dicendum, quod si accidia esset absolute tristitia cujuscunque boni specialis secundum quæcumque rationem, sequitur ex necessitate non esse peccatum speciale, sed quoddam consequens omnia peccata. Ad hoc ergo quod ponatur speciale peccatum, oportet dici, quod est tristitia de bono spirituali secundum aliquam specialem rationem. Non autem potest dici quod ista specialis ratio sit secundum quod est impeditivum alicujus corporalis boni; quia secundum hoc accidia non esset peccatum distinctum ab illo peccato quod est circa illud corporale bonum; quia per eandem rationem aliquis delectatur in uno et refugit impeditivum ejus; sicut etiam in rebus naturalibus ex eadem virtute naturali est quod grave deserat superiorem locum et tendat in locum inferiorem; et propter hoc videmus, quod sicut propter gulam aliquis delectatur in cibo, ita etiam ex eodem vitio est quod tristetur de abstinentia cibi. Tamen hoc quod est esse impeditivum boni corporalis, est ratio quare bonum spirituale est contristans, non tamen ratio quare tristitia de hoc bono sit peccatum speciale. Est ergo considerandum, quod nihil prohibet aliquid in se consideratum esse speciale bonum, quod tamen est communis finis multorum; et secundum hoc caritas est specialis virtus, quia primo et principaliter est amor boni divini, secundario autem est amor boni proximorum; cujus bonum est finis omnium vel multorum aliorum bonorum. Sic ergo aliquod opus alicujus specialis virtutis, puta castitatis, potest esse amabile

vel delectabile dupliciter. Uno modo secundum quod est opus talis virtutis; et hoc est proprium castitati; alio modo secundum quod ordinatur ad bonum divinum; et sic est proprium caritati. Sic ergo dicendum est, quod de hoc speciali bono quod est bonum internum et divinum, tritari, facit accidiam esse speciale peccatum; sicut hoc bonum amare, facit caritatem specialem esse virtutem. Hoc autem bonum divinum est tristabile homini propter contrarietatem spiritus ad carnem: quia, ut dicit Apostolus ad Galat., v. 17, *Caro concupiscit adversus spiritum*; et ideo quando affectus carnis in homine dominatur, fastidit spirituale bonum tamquam sibi contrarium; sicut homo habens gustum infectum, fastidit cibum salubrem, et tristatur de eo, si quando oporteat eum sumere talem cibum. Talis ergo tristitia et abominatio seu tedium boni spiritualis et divini, accidia est, quod est speciale peccatum; unde ad hanc repellendam monet Sapiens. Eccl., vi. 26: *Subverte humerum tuum et porta illum* spiritualem sapientiam (1), *et ne accideris in vinculis illius*.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod delectatio spiritualis boni et divini pertinet ad specialem virtutem, quae est caritas, secundum illud Galat., v. 22: *Fructus autem spiritus, caritas, gaudium, pax*.

AD SECUNDUM dicendum, quod quilibet peccator tristatur de bono spirituali secundum specialem rationem virtutis illius cui contrariatur suum peccatum; sed secundum rationem boni spiritualis divini, quod est speciale objectum caritatis, contristatur de ipso (2) accidia.

AD TERTIUM patet responsio per id quod dictum est; contrarietas enim ad quietem corporalem, facit bonum spirituale esse contristabile, non autem facit specialem rationem peccati.

ARTICULUS III. — *Utrum accidia sit peccatum mortale.*

(II-II part., quæst. xxxv, art. 3.)

Tertio quaeritur, utrum accidia sit peccatum mortale. Et videtur quod non. Nullum enim peccatum mortale invenitur in viris perfectis. Sed accidia est tristitia, quae invenitur in viris perfectis, ex quorum persona dicit Apostolus (II Corinth., xi. 10): *Quasi tristes, semper autem gaudentes*. Ergo accidia non est peccatum mortale.

2. Præterea, omne mortale contrariatur præcepto Dei. Sed accidia non videtur contrariari alicui præcepto; quia inter præcepta decalogi non continetur aliquod præceptum de delectatione. Ergo accidia non est peccatum mortale.

3. Præterea, cum tristitia sit de malo præsentis, ut Damascenus dicit (in II lib. orthod. Fidei, cap. XII), ideo (3) accidia, quæ est tristitia quædam, oportet quod sit de aliquo malo præ-

(1) Forte scilicet sapientiam. — (2) *Al.* de ipsa. — (3) *Al.* de.

senti, quod quidem sit vere bonum, malum autem apparens; nec potest esse de vere bono, quod est bonum increatum; tum quia præsentia talis boni non habet tedium nec tristitiam (dicitur enim Sapient., viii. de divina sapientia, quod non habet tedium conversatio ejus, nec tedium convictus illius); tum etiam quia si sit præsens bonum increatum, non potest esse peccatum mortale. Ergo relinquitur quod accidia sit tristitia de aliquo bono creato præsentii. Averti autem a bono creato non facit peccatum mortale; sed solum averti a bono increatum non facit increatum. Ergo accidia non est peccatum mortale.

4. Præterea, peccatum operis in eodem genere non est minus quam peccatum cordis. Sed recedere opere ab aliquo bono creato spirituali ducente in Deum, non est peccatum mortale: non enim mortaliter peccat quicumque non jejinat, vel quicumque non orat. Ergo etiam nec recessus cordis per tristitiam a bono creato, semper est peccatum mortale; et ita accidia non est peccatum mortale ex suo genere; quia sic semper esset peccatum mortale, sicut homicidium et adulterium.

5. Sed diceretur, quod recessus operis ab aliquo bono creato debito, facit peccatum mortale. — Sed contra, opera quæ non sunt debita, quandoque magis sunt spiritualia; et tamen ab eis recedere non est peccatum mortale, nisi efficiantur necessaria per votum, immo etiam nullum peccatum est, si aliquis non servet virginitatem vel paupertatem. Ergo nec etiam omnis tristitia de bono spirituali est peccatum mortale.

6. Præterea, recedere opere ab aliquo bono spirituali, non est peccatum mortale, nisi inquantum homo ad illud bonum obligatur. Sed etiam si homo obligatur ad hoc quod operetur aliquod bonum spirituale, non tamen obligetur ad hoc quod cum delectatione illud operetur; quia delectatio facta in opere est signum habitus inhaerentis; et sic ad hoc non possunt obligari illi qui non habent habitum virtutis. Ergo etiam accidia, quæ est de bono spirituali debito, non est peccatum mortale.

7. Præterea, omne peccatum mortale est contrarium spirituali vitæ. Sed non est de necessitate spiritualis vitæ quod aliquis delectabiliter operetur, sed sufficit quod operetur; alioquin quicumque faceret opus quod debet, si non delectaretur in eo, peccaret mortaliter. Ergo accidia, quæ contrariatur spirituali delectationi, non est peccatum mortale.

8. Præterea, ideo non quælibet concupiscentia est peccatum mortale, quia ex corruptione nature nobis imminet pronitas ad concupiscentiam. Sed ex eadem corruptione imminet nobis pronitas ad quiescendum et refugiendum labores; quod videtur ad accidiam pertinere. Ergo non omnis accidia est peccatum mortale.

Sed contra est quod Damascenus dicit (lib. II orthod. Fidei,

cap. XIV), quod accidia est tristitia quædam. Sed non est tristitia secundum Deum, quia sic non esset peccatum. Ergo est tristitia sæculi. Sed *tristitia sæculi mortem operatur*, ut Apostolus dicit. II ad Cor., VII, 10. Ergo accidia est peccatum mortale.

Præterea, Augustinus (XII super Genes. ad litteram, cap. XXXII, non procul a fine) dicit, quod Jacob, dicens filiis suis : *Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos*; videtur hoc timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, ut non ad requiem beatorum iret, sed ad inferos peccatorum. Omne autem illud quod retrahit a requie beatorum et reducit ad inferos peccatorum, est peccatum mortale. Ergo tristitia quæ est accidia, est peccatum mortale.

Præterea, super illud Psalm. XLI : *Quare tristis es, anima ?* dicit Glossa, quod docet hic tristitiam sæculi fugiendam, quæ patientiam et caritatem et spem extinguit, et totam bonam vitam confundit. Ergo accidia est peccatum mortale : hoc enim dicimus peccatum mortale quod caritatem et ceteras virtutes extinguit.

Respondeo dicendum, quod ex præmissis de facili patet quod accidia, secundum quod est speciale peccatum, est peccatum mortale ex suo genere. Importat enim quandam tristitiam ex repugnantia humani affectus ad bonum spirituale divinum; talis enim repugnantia contrariatur caritati manifeste, quæ inhæret bono spirituali et delectatur in ipso. Cum ergo hoc faciat peccatum esse mortale quod contrariatur caritati, per quam est animæ vita, manifeste sequitur quod accidia ex genere suo est peccatum mortale : quia sicut dicit I Joan., III, 14, *qui non diligit, manet in morte*. Et est considerandum, quod sicut invidia, quæ est tristitia de bono proximi, est peccatum mortale ex suo genere, in quantum contrariatur caritati quantum ad dilectionem proximi; ita accidia, quæ est tristitia boni spiritualis divini, est peccatum mortale ex suo genere, in quantum contrariatur caritati quantum ad dilectionem Dei. Hoc tamen verificatur in omnibus peccatis quæ sunt mortalia ex suo genere, quod motus imperfecti ex genere talium peccatorum non sunt peccata mortalia, qui scilicet sunt absque deliberatione rationis. Unde tales motus accidiæ sunt peccata venialia, sicut supra, quæst. X, art. 2, de motibus invidiæ dictum est. Sed quando affectus carnalis ita prevalet rationi ut ex deliberatione homo tristetur de bono spirituali divino, manifeste talis motus voluntatis est peccatum mortale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in viris perfectis potest esse imperfectus motus accidiæ saltem in sensualitate, propter hoc quod nullus est ita perfectus in quo non remaneat aliqua contrarietas carnis ad spiritum. Apostolus tamen non videtur ibi loqui de tristitia boni spiritualis, quæ est accidia; sed potius de tristitia quæ est de malis temporalibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod accidia contrariatur præcepto de sanctificatione sabbati, in quo mandatur, secundum quod est præceptum morale, quies mentis in Deo.

AD TERTIUM dicendum, quod Deus, secundum quod est præsens menti, non compatitur secum tristitiam vel peccatum mortale; unde accidia non est tristitia de præsentia ipsius Dei, sed de aliquo bono quod est per participationem divinum.

AD QUARTUM dicendum, quod accidia non est recessus mentalis a quocumque bono spirituali, sed a bono spirituali cui mens ex necessitate debet inhærere, quod est bonum divinum, sicut jam dictum est.

Et per hoc patet solutio AD QUINTUM.

AD SEXTUM dicendum, quod ratio illa procedit de bono spirituali alicujus actus particularis virtutis; quod enim homo delectetur, non cadit sub præcepto; sed quod delectetur de Deo, hoc cadit sub præcepto, sicut et quod homo Deum diligat, quia delectatio amorem consequitur.

AD SEPTIMUM dicendum, quod delectatio quæ provenit ex caritate, cui contrariatur accidia, est de necessitate spiritualis vite, sicut et ipsa caritas; et ideo accidia est peccatum mortale.

AD OCTAVUM dicendum, quod sicut concupiscentia, quæ est tantum in sensualitate, quæ provenit ex corruptione naturæ, non est peccatum mortale, quia est motus imperfectus; ita etiam nec talis accidia est peccatum mortale.

ARTICULUS IV. — *Utrum accidia sit vitium capitale.* (II-II part., quæst. XXXV, art. 4.)

Quarto quæritur, utrum accidia sit vitium capitale. Et videtur quod non. Sicut enim delectatio procedit ex amore, ita tristitia procedit ex odio. Sed odium non est vitium capitale. Ergo multo minus accidia, quæ est tristitia quædam.

2. Præterea, vitia capitalia dicuntur quæ inclinant ad actus aliorum peccatorum. Sed accidia non videtur esse hujusmodi, sed magis immobile reddere : est enim tristitia aggravans, ut Damascenus dicit (lib. II Fidei orthod., cap. XIV). Ergo accidia non est vitium capitale.

3. Præterea, vitium capitale est quod habet aliquas filias. Sed accidiæ non videntur esse filiæ quæ ei assignantur a Gregorio, XXXI Moral. (cap. XXXI in antiq. exemp., in novis cap. XVII). Malitia enim est commune ad omnia peccata; rancor autem pertinet ad odium, quod ex ira nascitur; pusillanimitas vero et desperatio pertinent ad irascibilem, in qua non est accidia, sed magis in concupiscibili; torpor autem circa præceptum, videtur idem esse quod accidia : evagatio vero mentis videtur contrariari rationi tristitia, quæ est constrictiva. Ergo accidia non debet poni vitium capitale.

Sed contra est auctoritas Gregorii, qui accidiam sive tristitiam inter vitia capitalia computat (XXXI Moral., ut sup.).

Respondeo dicendum, quod sicut supra, qu. x. art. 3, dictum est, vitium capitale est ex quo alia vitia oriuntur secundum rationem causae finalis. Sicut autem homines propter delectationem quamdam procedunt ad multa facienda vel vitanda; ita etiam et propter tristitiam fugiendam; utrumque enim ejusdem rationis esse videtur; sicut quaerere bonum et fugere malum. Cum ergo accidia sit quaedam tristitia de bono divino interno, sicut invidia de bono proximi, ut dictum est, art. praeced., et sicut ex invidia multa vitia oriuntur in quantum homo multa facit inordinate ad hujusmodi tristitiam repellendam quae consequitur de bono proximi: ita etiam et accidia est vitium capitale. Sed quia etiam nullus homo est qui absque delectatione in tristitia manere possit, ut Philosophus dicit (in VIII Ethic., cap. v et vi), ideo ex tristitia duo consequuntur: quorum unum est ut recedat a contristantibus, aliud est ut ad alia transeat in quibus delectetur; et secundum hoc Philosophus dicit (in II Ethic., lib. VII, cap. xiv, circa med.), quod illi qui non possunt gaudere delectationibus spiritualibus, ut plurimum transferunt se ad delectationes corporales; et secundum hoc ex tristitia quae concipitur ex spiritualibus bonis, sequitur *exagatio* circa illicita, in quibus animus carnalis delectatur. In fuga autem tristitiae talis processus attenditur quod primo quidem homo ea fugit, secundo etiam prosequitur. Ad fugam autem spiritualium bonorum quae delectari possunt, pertinet et recessus a bono divino sperato, et haec est *desperatio*; et iterum recessus a bono spirituali agendo; quae quidem quantum ad communia, quae sunt de necessitate salutis, est *torpor*, circa praecipua; quantum autem ad ardua quae cadunt sub consiliis, est *pusillanimitas*. Uterius autem contingit quod si aliquis in vitium detineatur in spiritualibus bonis quae ipsum contristant, concipit primo quidem indignationem ad praelatos vel ad quascumque personas in his detinentes, et hic est *rancor*: secundo vero concipit indignationem et odium contra etiam ipsa spiritualia bona; et haec proprie est *malitia*.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in virtutibus animi amor, ex quo oritur delectatio, ponitur principalis virtus, quae est caritas: quia bonum divinum et bonum proximi est secundum se amabile; non autem est secundum se odibile, sed solum secundum quod ex aliquo accidente contristat; et ideo magis accipiuntur capitalia vitia secundum tristitiam quam secundum odium.

AD SECUNDUM dicendum, quod accidia immobilitat quidem ab his de quibus contristatur; sed ad contraria promptum reddit.

AD TERTIUM dicendum, quod malitia hic non accipitur

secundum quod est communis omni peccato, sed secundum quod importat quamdam impugnationem spiritualium bonorum. Nihil enim prohibet quin rancor ex ira et ex accidia generetur: idem enim potest ex diversis causis secundum diversas rationes causari. Quod autem pusillanimitas et desperatio pertinent ad irascibilem, non impedit quin ex accidia causentur; quia passionibus irascibilis omnes causantur ex passionibus concupiscibilis (1). Torpor autem circa ipsa agenda, non est ipsa tristitia sed tristitiae effectus. Unde ex accidia oritur tristitia, sicut ex hoc ipso quod constringit, gravat eor; et ideo hujusmodi gravitatem fugiens ad alia evagatur.

QUESTIO XII

DE IRA

(In quinque articulos divisa).

Primo enim quaeritur, utrum omnis ira sit mala, vel aliqua ira sit bona; 2° utrum ira possit esse peccatum vel non; 3° utrum ira sit peccatum mortale; 4° utrum ira sit levius peccatum odio et invidia; 5° utrum ira sit vitium capitale.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum omnis ira sit mala vel bona.*
(II-II, quest. clviii, art. 1 et 2.)

Quaestio est de ira. Et primo quaeritur utrum omnis ira sit mala, vel aliqua ira sit bona. Et videtur quod omnis ira sit mala. Hieronymus enim exponens illud Math., v, *Qui irascitur fratri suo*, sic dicit: *In aliquibus codicibus additur, sine causa; ceterum in veris definita sententia est, et ira penitus tollitur. Si enim jubemus orare pro persequentibus, omnis irae occasio tollitur; et hoc omnino est et sine causa, quia ira viri justitiam Dei non operatur.* Ergo omnis ira est mala et prohibita.

2. Praeterea, sicut Dionysius dicit (in iv cap. de div. Nomin.), ira est naturalis cani, innaturalis autem homini. Sed id quod est contra naturam hominis, est malum et peccatum, ut patet per Damascenum (in III lib., cap. xiv, circa finem). Ergo omnis ira est peccatum.

3. Praeterea, malum animae humanae est praeter rationem, ut (ibidem) Dionysius dicit. Sed ira est semper praeter rationem; dicit enim Philosophus (in VII Ethic., cap. vi, in princ.): *Videtur ira audire secundum quid rationem; obaudire autem, id est non perfecte audire, ut postea exponit.* Ergo ira semper est mala.

(1) *Id.* concupiscibilibus.